

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24.09.2003, sp. zn. 29 Odo 564/2001, ECLI:CZ:NS:2003:29.ODO.564.2001.1

Číslo: 83/2004

Právní věta: Neplní-li dlužník své splatné závazky po dobu nejméně šesti měsíců, pak ve smyslu ustanovení § 1 odst. 2, věty druhé, zákona č. 328/1991 Sb. ve znění pozdějších předpisů lze mít zásadně za to, že je neplní "po delší dobu". Pro závěr, že dlužník je v úpadku, jelikož má více věřitelů a není schopen po delší dobu plnit své splatné závazky (§ 1 odst. 2, věta druhá, uvedeného zákona), není významné, jaké jsou jeho očekávané výnosy z podnikatelské činnosti. Není-li dlužník schopen využít pohledávky, které má za svými dlužníky, k úhradě svých závazků, nepřihlíží se ani k výši těchto pohledávek. Podmínkou prohlášení konkursu na majetek dlužníka není závěr, že platební neschopnost dlužníka má "dlouhodobý a nezměnitelný charakter".

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 24.09.2003

Spisová značka: 29 Odo 564/2001

Číslo rozhodnutí: 83

Číslo sešitu: 9-10

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Konkurs

Předpisy: § 1 odst. 2 předpisu č. 328/1991Sb.
§ 1 odst. 3 předpisu č. 328/1991Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

V r c h n í s o u d v P r a z e u s n e s e n í m z e d n e 9 . 4 . 2 0 0 1 p o t v r d i l u s n e s e n í z e d n e 2 6 . 1 . 2 0 0 1 , j í m ŝ K r a j s k ý s o u d v H r a d c i K r á l o v é p r o h l á s i l k o n k u r s n a m a j e t e k d l u ŝ n í k a . O d v o l a c í s o u d – c i t u j e u s t a n o v e n í § 1 o d s t . 2 a 3 a § 1 2 a z á k o n a č . 3 2 8 / 1 9 9 1 S b . , o k o n k u r s u a v y r o v n á n í (d á l e t é ŝ j e n „ Z K V “) – s e z t o t o ŝ n í l s e z á v ě r e m s o u d u p r v n í h o s t u p n ě v t o m , ŝ e d l u ŝ n í k b y l k e d n i p r o h l á š e n í k o n k u r s u v ú p a d k u , n e b o ŝ m ě l v í c e v ě ř i t e l ů a n e b y l s c h o p e n u h r a d i t s v ě s p l a t n ě z á v a z k y .

Dlužník podal proti usnesení odvolacího soudu včas dovolání, namítaje, že jsou dány dovolací důvody dle ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) a b) o. s. ř., tedy že řízení je postiženo jinou vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (písmeno a/), a že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci (písmeno b/).

Odvolacímu soudu dovolatel především vytýká, že se nijak nevypořádal se skutečnostmi, které uvedl ve vyjádření k návrhu na prohlášení konkursu i v odvolání co do očekávaných výnosů z podnikatelské činnosti. Podle dovolatelova názoru nelze za situace, kdy dlužník má více věřitelů a po delší dobu

neplní své splatné závazky, bez dalšího uzavřít, že je v úpadku formou insolvence. Pro závěr o úpadku dlužníka je totiž významné, zda popsany stav má dlouhodobý a nezměnitelný charakter.

Pro posouzení, zda je dlužník insolventní, je proto rozhodná i skutečnost, zda perspektivně je či není vůbec schopen dluh uhradit. V daném případě dovolatel již od samého počátku jak ve vyjádření k návrhu na prohlášení konkursu, tak i v odvolání tvrdil, že má v rámci podnikatelské činnosti zajištěn do budoucna stálý příjem finančních prostředků na základě „Smlouvy o závazku veřejné služby k zajištění základní dopravní obslužnosti území okresu S.“, uzavřené s Okresním úřadem v S., která mu zajišťovala stálý měsíční příjem cca 800 000 Kč, s tím, že mu za rok 2000 byla vyplacena dotace pro krytí ztrát z provozu v hodnotě cca 6 000 000 Kč. K těmto tvrzením označil i důkazy, jež však nebyly provedeny. Dlužník tedy měl zajištěn dlouhodobý a stálý zdroj příjmů, z něhož byl schopen své nesporné závazky uhradit, neboť přepravní licence byly vydány až do roku 2003, takže je přesvědčen, že nebyl v úpadku.

Navíc soud nepřihlédl ke skutečnosti, že dlužník měl v pohledávkách po lhůtě splatnosti cca 10 000 000 Kč a prohlášení konkursu bylo za této situace hospodářsky neadekvátní a neúčelné. Podle dovolatele měl soud ohledně těchto skutečností provést dokazování a podle § 66a odst. 2 ZKV za tím účelem nařídit jednání ve věci. Proto dovolatel požaduje, aby Nejvyšší soud usnesení soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Jelikož řízení u soudu prvního stupně bylo dokončeno (a rozhodnutí soudů obou stupňů vydána) po 1. 1. 2001, uplatní se pro dovolací řízení – v souladu s body 1., 15. a 17., hlavy první, části dvanácté, zákona č. 30/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony – občanský soudní řád ve znění účinném od 1. 1. 2001.

Nejvyšší soud se nejprve zabýval přípustností dovolání v této věci.

Podle ustanovení § 238, § 238a odst. 1 písm. b) až g) a § 239 o. s. ř. dovolání přípustné není, neboť nejde o žádný z případů tam vyjmenovaných.

Dle ustanovení § 238a odst. 1 písm. a) o. s. ř. je dovolání přípustné také proti usnesení odvolacího soudu, jímž bylo potvrzeno nebo změněno usnesení soudu prvního stupně, kterým bylo rozhodnuto ve věci konkursu a vyrovnání. Ustanovení § 237 odst. 1 a 3 o. s. ř. platí obdobně (§ 238a odst. 2 o. s. ř.).

N e j v y š š í s o u d dovolání zamítl.

Z o d ů v o d n ě n í :

Ustanovení § 238a odst. 1 písm. a) o. s. ř. tak vymezuje přípustnost dovolání proti usnesením, jimiž bylo rozhodnuto ve věci konkursu a vyrovnání, za shodných podmínek jako ty, jež jsou uvedeny v § 237 odst. 1 o. s. ř., s tím, že omezení formulovaná v ustanovení § 237 odst. 2 o. s. ř. se neuplatní. Jinak řečeno, podle ustanovení § 238a odst. 1 písm. a) o. s. ř. není dovolání přípustné proti každému měnícímu či potvrzujícímu usnesení odvolacího soudu ve věci konkursu a vyrovnání; rozhodnutí odvolacího soudu musí – v návaznosti na ustanovení § 237 odst. 1 a 3 o. s. ř. – opět měnit nebo potvrzovat konkursní či vyrovnací rozhodnutí soudu prvního stupně „ve věci samé“ (shodně srov. usnesení Nejvyššího soudu uveřejněné pod číslem 58/2002 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Mezi usnesení ve věci samé pak patří i usnesení o prohlášení konkursu (shodně srov. usnesení Nejvyššího soudu uveřejněné pod číslem 51/2003 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek /dále též jen „R 51/2003“/).

Přípustnost dovolání ve věci tudíž může založit jen úvaha dovolacího soudu podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. Nesprávné poučení odvolacího soudu o tom, že dovolání je přípustné bez

dalšího, přípustnost dovolání nezakládá; dovolateli však v jeho důsledku uběhla lhůta pro podání dovolání – ve shodě s ustanovením § 240 odst. 3 o. s. ř. – až uplynutím čtyř měsíců od doručení rozhodnutí (srov. opět R 51/2003).

Podle ustanovení § 237 odst. 3 o. s. ř. má rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní význam (odstavec 1 písm. c/) zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, nebo která je odvolacími soudy nebo dovolacím soudem rozhodována rozdílně, nebo řeší-li právní otázku v rozporu s hmotným právem.

Zbývá určit, zda napadené rozhodnutí zásadní význam po právní stránce vsutku má. S přihlédnutím k tomu, že dosud nebyla beze zbytku vyřešena u dovolacího soudu, má Nejvyšší soud usnesení odvolacího soudu za právně významné (a dovolání za přípustné dle § 238a odst. 1 písm. a/ o. s. ř. ve spojení s ustanovením § 237 odst. 1 písm. c/ a odst. 3 o. s. ř.) v řešení právní otázky, zda předpokladem úpadku pro platební neschopnost dlužníka je její dlouhodobý a nezměnitelný charakter a zda při posouzení, zda dlužník není schopen platit své splatné závazky, má soud přihlížet i k očekávaným výnosům dlužníka.

S přihlédnutím k době vydání usnesení soudů obou stupňů je pro další úvahy Nejvyššího soudu rozhodný výklad zákona č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání, ve znění zákonů č. 122/1993 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 74/1994 Sb., č. 117/1994 Sb., č. 156/1994 Sb., č. 224/1994 Sb., č. 84/1995 Sb., č. 94/1996 Sb., č. 151/1997 Sb., č. 12/1998 Sb., č. 27/2000 Sb., č. 30/2000 Sb. č. 105/2000 Sb., č. 214/2000, č. 368/2000 Sb. a č. 370/2000 Sb.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Podle ustanovení § 1 ZKV dlužník je v úpadku, jestliže má více věřitelů a není schopen po delší dobu plnit své splatné závazky. Jestliže dlužník zastavil platby, má se za to, že není schopen po delší dobu plnit své splatné závazky (odstavec 2). Fyzická osoba, je-li podnikatelem, a právnická osoba je v úpadku i tehdy, jestliže je předlužena. O předlužení jde tehdy, jestliže tato osoba má více věřitelů a jestliže její splatné závazky jsou vyšší než její majetek; do ocenění dlužníkova majetku se zahrne i očekávaný výnos z pokračující podnikatelské činnosti, lze-li příjem převyšující náklady při pokračování podnikatelské činnosti důvodně předpokládat (odstavec 3).

Zákon o konkursu a vyrovnání rozeznává dvě formy úpadku, úpadek pro platební neschopnost dlužníka (§ 1 odst. 2 ZKV) a úpadek pro předlužení (§ 1 odst. 3 ZKV).

Předpokladem úpadku pro platební neschopnost dlužníka (§ 1 odst. 2 ZKV) je – jak Nejvyšší soud vysvětlil již ve stanovisku svého občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 17. 6. 1998, uveřejněném pod číslem 52/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále též jen „stanovisko“) – pluralita věřitelů se splatnými pohledávkami za dlužníkem. Dlužník tedy musí mít nejméně dva věřitele, z nichž každý má proti němu pohledávku po lhůtě splatnosti; o úpadek nepůjde například tehdy, má-li dlužník jen jediného věřitele s (více) pohledávkami po lhůtě splatnosti, avšak pohledávky dalších věřitelů dosud splatné nejsou (srov. bod XIII. stanoviska, str. 181 /357/). Ustanovení § 1 odst. 2 ZKV rovněž předpokládá, že v úpadku je jen takový dlužník, který není schopen plnit své splatné závazky, tedy že u dlužníka objektivně nastala situace, která brání uspokojit pohledávky věřitelů ve stanovené (smluvené či jinak určené) době splatnosti, i kdyby chtěl. Jestliže dlužník disponuje prostředky, které mu umožňují bez zbytečného odkladu splatné pohledávky věřitelů uhradit, avšak není k tomu ochoten (např. proto, že tyto pohledávky neuznává, vede spor o jejich výši nebo proti nim uplatňuje pohledávky vlastní), nejsou splněny podmínky úpadku ve smyslu § 1 odst. 2, věty první, ZKV (srov. bod XIV. stanoviska, str. 181-182 /357-358/). Posledním požadavkem zákona je, aby

neschopnost plnit splatné závazky u dlužníka trvala „po delší dobu“.

Zatímco závěr o úpadku formou předlužení nelze učinit bez zhodnocení očekávaných výnosů dlužníka z pokračující podnikatelské činnosti, lze-li příjem převyšující náklady při pokračování podnikatelské činnosti důvodně předpokládat (srov. § 1 odst. 3, větu druhou, část věty za středníkem, ZKV), pro závěr o úpadku pro platební neschopnost dlužníka zákon o konkursu a vyrovnání takovou podmínku výslovně neklade a takový předpoklad nelze dovodit ani výkladem zákona. Podstatné je, že dlužník není schopen plnit své splatné závazky vůči více věřitelům „po delší dobu“. Za delší dobu ve smyslu výše uvedeného přitom lze považovat neschopnost dlužníka plnit splatné pohledávky věřitelů po dobu několika měsíců. Jsou-li dlužníkovy závazky po lhůtě splatnosti po dobu nejméně šesti měsíců, pak zásadně platí, že tato podmínka úpadku dlužníka formou insolvence byla osvědčena. Přitom Nejvyšší soud nikterak nevylučuje možnost vyslovit v odůvodněných případech závěr o dlužníkově úpadku formou insolvence i na základě dlužníkových závazků, jež jsou po lhůtě splatnosti po kratší dobu. V tomto případě však dlužník má vůči svým věřitelům závazky, jež se staly splatnými již v roce 1997 a 1999, takže příslušný požadavek zákona lze mít beze zbytku za splněný. Domnívá-li se dovolatel, že musí být prokázáno, že jeho platební neschopnost má „dlouhodobý a nezměnitelný charakter“, nemá tento jeho úsudek oporu v zákoně o konkursu a vyrovnání. Rozhodná není ani výše splatných pohledávek dlužníka za jeho dlužníky; není-li dlužník schopen tyto pohledávky využít k úhradě svých závazků, jež jsou po delší dobu po lhůtě splatnosti, nemůže jejich existence zvrátit závěr, že dlužník je v úpadku formou insolvence. Právní posouzení věci odvolacím soudem je tudíž správné.

Není-li pro závěr o dlužníkově úpadku formou insolvence (§ 1 odst. 2, věta první, ZKV) významné, jaké jsou jeho očekávané výnosy z podnikatelské činnosti a jaká je výše pohledávek, které má za svými dlužníky, pak odvolací soud z procesního hlediska nepochybil ani tím, že se nezabýval důkazními návrhy dlužníka snesenými na podporu závěru, že má do budoucna zajištěn stálý příjem finančních prostředků a že má za svými dlužníky pohledávky po lhůtě splatnosti ve výši cca 10 000 000 Kč. Dovolací důvod dle ustanovení § 241a odst. 2 písm. a) o. s. ř. tedy rovněž není dán.

Jelikož vady řízení, k nimž dovolací soud přihlíží u přípustného dovolání z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), neplynou ani ze spisu, Nejvyšší soud, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o. s. ř.), dovolání jako nedůvodné usnesením zamítl (§ 243b odst. 2 a 6 o. s. ř.).